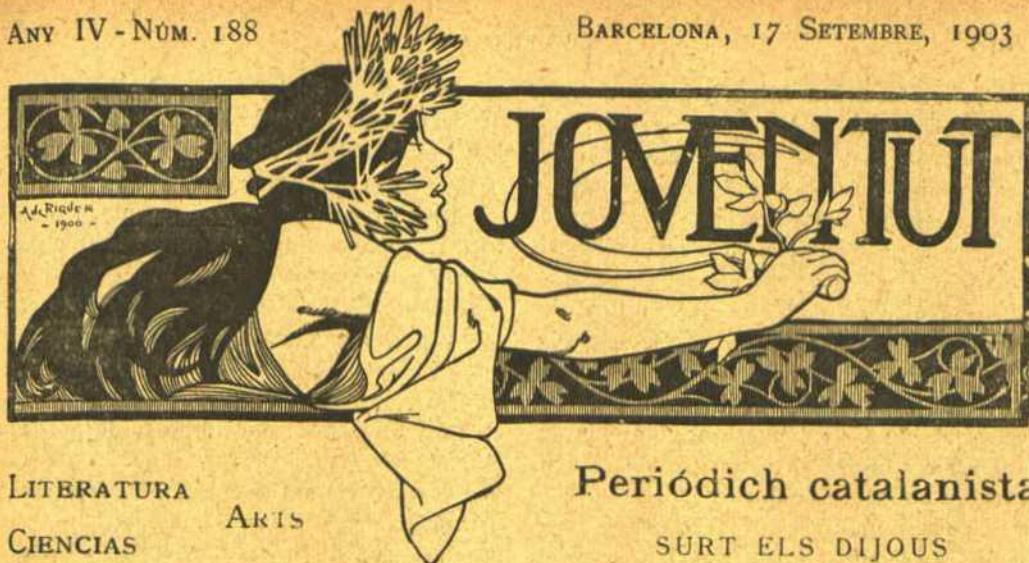

LITERATURA

ARTS

CIENCIAS

Periódich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. 20 CÉNTIMS.

» ATRASSAT, AB FOLLETINS. . . 40 »

» » SENSE FOLLETINS. 25 »

SUMARI:

Qüestió d'higiene social, per D. Martí y Julià.—La República y la Monarquia, per Joseph M. Rosich.—La presonera, per Claudi Comabella.—Boyrada de setembre, per Lluís Salvador y Sarrà.—Una Cleo (continuació), per Geroni Zanné.—Observacions sobre la vida moderna (acabament), per Emili Tintorer.—Novas.

FOLLETI:

MARINES Y BOSCATJES, per Joaquim Ruyra.—Plech 34.

MÉS ENLLÀ DE LAS FORSAS, per Bjornstjerne Bjornson.—Traducció catalana.—Plech 8.

— QÜESTIÓ D'HIGIENE SOCIAL

Els Estats Units y la Inglaterra, dos estats que fins ara havian tingut obertas de bat a bat las portas pera que gent de tota mena y de per tot arreu pogués immigrarhi, han reglamentat suara la entrada d'emigrants d'altras terras restringintla, dictant entenimentadas disposicions dirigidas a realisar una enérgica acció selectiva en la gentada que deixa la seva patria natural y'n cerca de nova pera mellor satisfer necessitats elementals de la vida, o bé aspiracions socials del esperit.

Tant els Estats Units com la Inglaterra volen que'ls individus que hi emigrin sian de bona salut, de naturalesa forta, d'intel·ligencia desenrotllada, de moral dreturera, que

sian, tant per la robustesa y la sanitat del cos com per las aptituds de la intel·ligencia y per la conducta social, elements profitosos pera la colectivitat, elements que s'enmotllin a la nova patria afavorint el perfeccionament social del estat. Per aixó en las lleys novissimas se priva la immigració dels febles, dels malaltissos, dels que poden encomanar malalties, dels ineptes en el sentit social, dels inmorals y dels delirants antisocials.

Encara no'm som adonat de que'ls liberals jacobins y regressius que pera mal de Catalunya campan per nostre poble, hagin protestat de las precaucions que'ls Estats Units y la Inglaterra han pres contra'ls desviats de tot el món qu'anavan a n'aquellas societats a exercirhi la llur acció corruptora y pertorbadora. Y es que'ls dos estats de llengua inglesa tenen fama d'avensats y de lliberalissims, y tot lo que fan y tot lo que disposan els governs d'Eduart VII y d'en Roosevelt, no acostuma a ésser discutit pels ignorantissims y perversos que a gratient malmenan el nostre poble. Si la lògica signifiqués quelcòm pera'ls explotadors politichs y socials que s'anomenan lliberalissims, haurian de protestar y combatre'l fet, qu'haurian de considerar antiliberal, de que dos estats se defensin contra la maldat, contra la malaltia y contra tot lo que pugui causar perjudici a la colectivitat.

Cal considerar com disposició de veritable progrés aqueixa selecció d'emigrants; cal considerarla com una llei lliberal de bona soca; cal interpretar-la com funció normal de societats que no consenten entrebanchs en la evolució de perfeccionament. Mes també cal preguntarse si'ls jacobins atávichs y regressius no surtirian de pollaguera, titllant de reaccionari y de missoneista al que defensés que a la nostra Catalunya hi mancan lleys selectivas que impedissin la immigració dels antisocials de totes menas que, uns ab ple coneixement, altres ab inconsciencia, venen al nostre poble a produhirhi fonda pertorbació, a desnacionalisar-lo, a degenerarlo desviant-lo, a ensopirli la consciencia, a pervertirli'ls sentiments, a deturar-lo en la evolució de progrés y de perfeccionament, a llevarli virilitat, a degradarlo, a realisarhi la oprobiosa acció de pretendre anorrear l'ànima d'un poble.

Ho dich ben clar. Jo que'm sento a tothora guiat pel desitj de veure a la nostra Catalunya rica y plena, progressiva, y evolucionant a la devantera de tots els pobles, si això es possible, me dol que, per mancarnos l'autonomia, no poguem promulgar lleys prohibitives, lleys selectivas que sian ferm obstacle pera que al nostre poble s'hi introduheixin elements desorganisadors y antisocials.

Escriuix el deplorable estat social de nostra rassa, en la que, si en lo més pregón de l'ànima hi esbatega encara lo qu'es tipich y característich de la personalitat catalana, en lo extern, en las relacions socials, en lo qu'es inconscient, en tot lo que son activitats y manifestacions que determina'l medi ambient social, s'hi nota'l predominí d'un criteri fals, errat y dolent, la influhencia d'una ignorancia y d'una falta de cultura qu'avergonyeixen, y l'acció d'un egoisme tan desenfrenat, que la ordinariesa es la senyora y majora dels esperits.

Pot afirmar-se, però, que tots aqueixos grandissims defectes son ara per ara del tot externs, porque no s'han endinzat fins al fons del esperit del nostre poble, ni crech que jamay arribin a pervertir-lo del tot, porque la personalitat catalana posseheix elements fonamentals de rassa y per això indestructibles, que impideixen la disgregació y desorganisació de las particularitats propias de la

nostra individualitat étnica. Possehim una deu inestroncable d'energias pera'l treball, que suposan tremp biològich y exigeixen activitats pera expandirse; el nostre esperit es analítich y conscientment no somnia; els nostres sentiments normals ens mouhen a germanor y a pietat.

Mes tot servant al si de la nostra rassa tot lo que per ésser ingènit y fonamental de l'ànima catalana no pot desapareixe, cal lluytar contra l'estat en que's troba'l nostre poble, al que'l fet actual s'hi imposa, desprecia'l passat y's burla del ideal y ajup el coll pera que l'esclavitzin antisocials degenerats y antisocials d'altras rasses que sempre hansigut inferiors per la llur calitat étnica y social. L'egoisme'ns governa, 'ns oposém a que'ls sentiments de germanor y de pietat ens dirigeixin, y en el treball sols s'hi cerca'l medi pera satisfer cuncupiscencias.

Y es tota la nostra rassa la que's troba aixís desviada: poderosos y humils, amos y obrers, ignorants y gent que passa per intruhida. Tots, tots poch o molt han abdicat quelcóm de lo que dignifica al home y als pobles; tots, tots son tranzigents ab la immoralitat; tots, tots cercan pera us propi y personal una mena de llibertat que'ls fassi lliures a n'ells y tiranisi als altres; tots, tots ab gran hipocresia defensen ideas polítiques ó concepcions filosófiques y creencias, pera que els hi afavoreixin la satisfacció de perversos sentiments; tots, tots se rabejan en la maldat, abolintse'l pensar, pervertintse'l sentir, excitantse'l actuar, mantenint colgat ab cendras exótiques el caliu hont hi perduran els grans elements morals e intellectuals de la nostra nacionalitat. Ignorancia, perversió y excitació: vetaquí la trilogia qu'en lo extern desfigura y desequilibra a la bona gent de la nostra Catalunya.

La causa d'aquest llastimós estat social no es pas cap altra que l'intromissió al nostre poble d'elements personals, intellectuals, morals y politichs, degenerats y productes de rasses inferiors y ademés decadents, que ab tota llibertat s'han introduhit a Catalunya exercinthi l'acció desorganisadora que arreu realisan els elements biològichs degenerats, qu'es lo mateix que dir elements productors de malalties socials.

En l'individu, en la familia, en els usos y

costums, en las activitats del treball y en las funcions econòmiques, en la política, en tot lo que son elements de la nostra vida social, s'hi manifesta la malestruga influhencia dels degenerats qu'han infeccionat dels defectes e imperfeccions de la llur rassa a tots els estaments del nostre poble. Aquesta acció desorganitzadora que pera vergonya nostra s'ha de dir qu'han afavorit els explotadors polítics de tots els partits, ha determinat el despreci de la nostra personalitat catalana y l'admiració y la imitació d'una rassa que, inadaptable al progrés, resta deturada fa sigles en el seu desenrotll y per tant no evolucionarà, porque fa temps ha complert la seva elemental missió dintre la finalitat de las societats humanas. La forsa qu'encara posseix, es ben relativa: no es altra que la forsa relativa dels organismes elementals, productors de tranzitorias pertorbacions, malalties, en els organismes superiors, prou forts pera deslliurarse de la morbositat y retornar al estat normal de salut.

Els micro-organismes ètnics que desnacionalisan a la nostra Catalunya, realisant acció patogènica social, no surtirán pas ab la seva, porque l'organisme del nostre poble es fort, y encara qu'estigui malalt tant com se vulgui, no sucumbirà. La reacció contra la malaltia ja hi es, creixerà més, s'extendrà arreu per tots els estaments del nostre poble, y'ls micro-organismes de morbositat social serán pera sempre més foragitats del organisme de la nostra nacionalitat. Las energias mentals y orgánicas pera'l treball, la reflexió y l'esperit analítich y'ls sentiments de germanor y de pietat guiant el nostre poble vers l'ideal dels pobles progressius, vencerán a la feblesa orgànica, a la superficialitat y a la generalisació y als sentiments egoistas, agressius y sanguinaris que'ns volen empeltar, pera llevarnos virilitat y personalitat y estimarnos al abim dels pobles atávichs.

La experiencia social mostra ab fets que será aixís. Més d'un cop s'ha vist al nostre poble atiat pels germens socials exòtics, y governat per la ignorancia, els sentiments desviats y la excitació a punt d'explotar en feréstega revolució d'inconscients delirants; mes al mateix moment en que semblava que'l cataclisme social era inevitable, l'ànima

catalana's deixondia, deixava de banda la inconsciencia, e influhida per la fortaleza de muscles que s'han de contraure porque l'activitat els hi es vida, per la serenitat de la reflexió analítica y per la generositat dels sentiments de germanor, tornava a la normalitat, rebutjava las excitacions dels desequilibrats exòtics y realisava actes naturals de la nostra personalitat.

El Catalanisme, que representa las activitats psicológicas del nostre poble, ha de combatre sense treva la malaltia desnacionalisadora, y'ls micro-organismes, ètnics, exòtics y antisocials que pretenen desorganisar a Catalunya, fent veure a tothom que sols els pobles qu'enforteixen la seva personalitat y la perfeccionan son els que de debó progressan, son els que resolen tots els conflictes socials, son els qu'evolucionan ab el progrés de la humanitat.

Perque'ls drets dels catalans a Catalunya son inalienables, porque'l primer d'aquests drets es el de voler la conservació y perfeccionament de la nostra personalitat, es just exigir a tothom que treballi per'assolir la renaixensa de la nostra personalitat ètnica y social, y es ben just també que un hom se dolgui de no poder, tot seguit, promulgar com la Inglaterra y'ls Estats Units, lleys prohibitivas, selectivas, que permetessin inmigrar a Catalunya als que vinguessin a *catalanisar-se*, però que privessin del tot que s'introduhissin al nostre poble elements *des-catalanisadors*. Voler ésser ben catalans, o sia voler conservar integra la salut del nostre poble, es avensat y es progressiu y es civilisador; ningú podra negarho com no sian els que baladrejan que la regressió es progrés, que la malaltia social es avens, que la ordinariesa, la immoralitat y l'agressivitat son civilisació, y que'l desapareixe una personalitat nacional es ufanosa vida ètnica.

Si pera l'individu hi há la higiene que li ensenya com ha d'evitar la inmigració al cos dels microbis productors de malalties, y si també li ensenya la ciencia que la robustesa es la mellor defensa contra l'acció del estats morbosos, pera'ls pobles hi há la higiene social que mostra com ab lleys s'impideix la intromissió en els organismes nacionals dels elements forasters pertorbadors y productors conscients o inconscients de las malalties dels

pobles, y la sociologia ben clar determina que'l progrés, l'avens y la llibertat son, en els organismes nacionals més diferenciats, els que tenen més ferma y enrobustida la seva personalitat social y ètnica.

Per la llibertat, per l'avens, pel progrés y per la civilització de Catalunya, m'angunia l'esperit que no possehim l'autonomia, que'ns permetria realisar la desinfecció social del nostre poble. Es qüestió d'higiene social, y la higiene no consent la llibertat de la malaltia, qu'es la llibertat dels que pretenen desorganisarnos tot motejantnos d'endarre-rits, y anomenantse ells avensats, com si la evolució humana y social fos la conseqüència immediata de las xacras de la degeneració y del atavisme. Volém estar bons. Aquesta es la veritable llibertat.

D. MARTÍ Y JULIA

LA REPÚBLICA Y LA MONARQUÍA

La contradicció es una de las característiques de l'ànima moderna. Sentiréu ressonar per tots els àmbits de la terra entusiastes aclamacions ubriagas d'altruisme, y arreu veuréu als homes enfangantse en pràctiques egoístas. L'encis que pugui produhirvos l'ohir semblants oracions en pro de la germanor y la tolerancia, no trigarà gayre a destruhir-lo l'espectacle d'atapahidas y llargas rengleras de sers pensants convertits en autómats complementaris dels fusells que traganan. Heusaquí un poble que, reconeixent qu'en la pràctica de la virtut hi trobarà'l *summum* del plaer, encara s'entrega a las barroheras y bestials parodias del gaudir que proporciona'l vici. Aquest fenomen explica aixís mateix el per què encara subsisteixen las monarquias en las nacions civilisades. Y es que lo que, mirant a la humanitat en síntesis, fugint d'arrán de terra, ens apareix com una contradicció evidentíssima, mirantho d'aprop, *auscultant* a la humanitat, sense fer desapareixe la contradicció, al menys ho trobarém explicable.

En realitat som una generació que'l materialisme'ns ofega, perque es un materialisme despullat d'aspiracions enlayradas, nobles y

justas; y en nostre afany d'empetitirho moralment tot, qüestions de principis las convertim en migradas diferencias de forma, qu'es lo que passa ab els conceptes de república y monarquia.

S'ha de reconeixe: avuy la diferencia entre'ls régims monàrquich y republicà queda reduhida a una qüestió de forma. S'explica qu'als pobles hont regeixi la monarquia a voltas se'ls hi imposin sacrificis pera'l sosteniment d'aquesta, qu'en ells hi subsisteixin convencionalismes y preocupacions mitjvals, en fi, qu'en tots els actes de llur vida pública s'hi deixi sentir la influhencia del medi ambient, la presencia del amo. Emperó no troba justificació més qu'en el fet de que la societat moderna es impotenta encara pera sustraures a las miserias de la vida, el que las repúblicas s'imposin sacrificis egoístas, respectin convencionalismes y preocupacions y reconeguin amos, ni més ni menys que una monarquia qualsevol. La mateixa Fransa, la tan retreta Fransa pels nostres republicans salmeronins, no es més que una monarquia ab gorro-frigi. Ella té establert el servey militar obligatori y trevalla febrosament pera perfeccionar las sevas màquines de guerra, més que pera la seva defensa, pera no quedar a la qu'a en la tasca d'arrebassar la llibertat de molts pobles demà que retrunyí per Europa'l crit de «campi qui puguí». Com si anyorés la lluhissor d'una cort de debó, rodeja als seus presidents d'un seguici llampant y nombrosíssim; adhuc els seus precedents, s'estarrufá joyosa anant de brasset ab el més monarca dels monarcas, l'autócrata de la Russia... ¿D'aixó se'n diu respondre al veritable concepte de república?

No. Una república tal com hauria d'ésser, aixó es, un govern del poble pel poble, hauria de comensar per soterrar totas las preocupacions heretadas de la monarquia, per esborrar els instints guerrers, per democratisar els llochs més enlayrats y aixís ferlos accessibles a las classes més senzillas del poble. La república significa amor, justicia y respecte, jamay odi, parcialitat é imposició. Ella es la que'ns ha de donar l'esperit per arribar a organisacions més perfectas, y aixó no s'assoleix mantenint encesos els instints guerrers, ni deificant a un home, ni aliantse ab monarquias.

Se'ns arguhirà qu'estaria ben fresch el poble que, entre mitj de la societat actual, inspirés els seus actes en ideal nobles. Perfectionament. Som els primers en reconeixemo. Emperó aixó no desmenteix que, degudament apreciats, entre'ls conceptes de república y monarquia existeixin diferencias capitalissimas, y que'l que subsisteixin las actuals monarquias sia degut al egoisme de la present generació.

Si, senyors republicans salmeronins. Ja no es alló de considerar no més que qüestió de forma'l que hi hagi monarquia o república. Reconeixém la superioritat d'aquesta enfront d'aquella, però ab tot, no os engresquéu avans d'hora, no som dels vostres. No ho som perque la vostra república'ns es indiferent y perque nosaltres, ab vostres somnis d'engrandiment, de vistas a gran potencia, encara que volguéu no podéu ésser dels nostres. Més clar: creyéu que pel cambi que'ns prometéu, no val la pena d'amohinarshi. Per aixó'l Catalanisme considera qüestió de forma'l cambi de regim. Com, degut al modo d'ésser actual de la generalitat, li consideran els pobles més progressius d'Europa. Tant se'ns endona d'una república que acabaria d'anular la nostra personalitat, que seguiria fentnos anar al quartel tant si com no y que de tant en tant, però que no'ns adonguessim tant del cambi, ens obsequiaria ab viatjes triomfals, arribadas entusiastas y techs de dugas menas: els *espléndids* pera'ls escullits, y'ls *monstruos* pera la *plebs*.

Y a fe que — joh innocents republicans, eternals bufons de l'actual dinastia! — os havéu deixat escapar una ocasió magnífica pera instaurarla, la veritable república. Se comprén que a las grans potencias, enfangadas com están ab llurs presupòsits de pau armada y las mil y una intrigas de llur diplomacia, els hi sia impossible tornar endarrera: son al ball y han de ballar segons el so que tocan. Però Espanya, després de las darreres catàstrofes colonials que li permetian entregarse a una vida retirada en el terreny diplomàtic, no s'hi trobava en el cas de las grans potencias, y ab tot, no vareu saber aprofitar la ocasió pera encarrilar al poble cap un cambi que significués quelcóm més que una senzilla variació de forma. Però es

clar: conscient o inconscientment, no haviau de desmentir els vostres antecedents, y empleareu todas las vostras energias en sostenir l'actual regim, tirant de dret contra'l Catalanisme qu'es un moviment qu'hauria donat y donará encara un que sentir als de Madrid. Y ara ja havéu fet tart per'assolir una transformació radical, que tampoch vos ha passat may pel magí ferla ben feta. Per aixó os concretéu a cercar no més que un senzill cambi de forma, a tapar las apariencias com si diguessim, y encara en aixó os hauréu de quedar ab las ganas. Ara tot es tirar amoretas als militars, y lo que feu es estalviar feyna als monárquichs, que de ganas se'n moren de tenirlos ben contents. Y com que no tenim res més que fer, es menester que'ns ocupém en *modificar nuestra política de aislamiento*, y si'l poble no pot aguantar el pes de tanta disbauxa, que's reventi. Qué dimoni será que d'aquí uns quants anys la monarquia espanyola, dintre del *concierto de las naciones europeas*, no pugui desempenyar el paper de Cendrere! Qu'es, capdevantera del republicanisme, ahont al cap d'avall anirém a parar mercés en gran part a vostra lluhidissima acció.

La veritat es que, si a la curta o a la llarga no'ns fes plorar a tots, el vostre modo de procedir faria riure.

JOSEPH M. ROSICH

LA PRESONERA

RONDALLA.

Una fada perversa, una bruixota d'aquelles que's menjan els nens crusos, y'ls cors dels joves després de ben torrats, y fereixen als vells, y fan que als sabis sas mullers'els enganyin, y que'ls reys perdin en las guerras, y que'ls prínceps esdevinguin lletjos, un dia, una tarda en que'l cel era d'un blau perlós com vestit de reyna, y en que'ls camps mostravan sa alegria, y'ls boscos son content, y las montanyas sa juvenesa insólita, agafá a una princesa y la tancá en un castell negrench de parets llisas com las vidas tranquilas y altas com pins vells; la portá a aquest castell d'estretas y ojivals finestras colocadas al cap d'amunt de tot, agafantla ben fort sota l'ayxella, estrenyentla ab furia

com aymant a sa aymada, amagantli la cara y aclucantli ademés els ulls, pera que no vegés res del camí que seguian; y la dugué tot cantant cançons horribles, cançons de nit de Valpurgis, esparveradoras, sinistras.

La princesa era hermosa — segons deya un cortisà poeta — com capoll que's desclou; tenia'ls cabells pàlidamente daurats, del color d'alguns núvols al capvespre, y'ls ulls verdosos de vert d'eura; era alta com santa de retaule; sas mans eran blanques com plomas de cigne, suaus com pel de gat, primas com de retrat de regia infanta, llargas com d'imatje dadivosas; y tenia'l pit suaument ondulat, com verge de quinze anys, y'ls brassos llarchs y blanchs com nevadas serpents, y las caderas sols lleugerament arrondonidas, com donzella grega. Y era alegre com cant d'arribada, ingenua com pastora de cansó popular, amable com marquesa del sigle XVIII, dolsa com abadesa, bona com vella santa. Se deya Arcàngela; el dia del seu bateig, quan la noble y regia comitiva anava vers la patriarcal esglesia hont jeyan soterrats catorze sants, dos beats y tres marts, la mare qu'havia restat en son palau de pedra grisa com els núvols tristos, y de marbre blanch com els volquers de la nova princesa, vegé al seu sant patró, Sant Miquel Arcàngel, en un recó de sa luxosa cambra. Y'ls criats montaren a cavall, y'ls cavalls corregueren vers la esglesia, y a la princesa li posaren Arcàngela per nom. La visió de la mare profetisava la ditxa de la filla, que va creixe felissa com las flors, acariciadora com las ayguas, creyent com pagesa, respectuosa com vell servidor. Quan tingué setze anys, s'enamorá. Va ésser en una gran festa. En un palau vehi, nobles senyors, cosins del rey y emparentats ab dos cardenals, celebravan las sevas noces d'or. Eran dos vells de blanquissims cabells, fronts grans y grogrenchs, mirada viva y llabis esblaymats; de tots sos passos y de totas sas accions, se'n desprenia regia majestat, santa noblesa. Eran nobles de sanch; els seus besavis havian lluytat junts sota la mateixa divinal bandera, en defensa de Deu, del Rey y de la Patria, y en aquellà guerra, en aquellàs llegendarias batallas, abdós s'havian omplert de gloria y d'heroisme. Y ara feya'ls cinquanta anys que dos renets d'aquells héroes s'havian unit en

matrimoni, del que n'havian nascut quatre prínceps y quatre princessas.

La festa fou regia; els grans salons del respectat palau, sempre, eternament plens de calma y quietut, durant tres dias ab sas nits vessaren joya com bocas de dona. Els nobles del reyalme, els grans ministres, las nobles senyoras, per tres dias ompliren aquells magnífichs salons, hont els vells quadros restavan admirats y hont els vells bustes tremolavan de por... Tanta alegria, tanta joya y content, tant soroll, tant burgit, tanta música y balls, tanta gent y vestits, tantas espasas y joyells, tants riures y somriures, tants esguarts y furtius petons, estretas y amagadas abressadas, paraulas amorosas, omplian las parets de tremolor y'ls rostres de lascivia. Y en aquellàs grans festas — ahont una verge filla del més gran duch d'un imperi vehi, en la quietut d'una cambra plena de joves, muts y quiets, sentats en vells sillons, va apareixe ab sa cara oculta sota negre y sedós antifás, tota núa com Venus naixent sobre las onas, — Arcàngela s'enamorá d'un jove de vint anys, de cabells negres, llabis rojos, esguart brillant y cara bruna com de vagabond bohemí. Y allí mateix, rodejats de la festa, y en la festa, se van declarar son amor y van prometre fidelitat eterna, y pera sagellar aquest pacte, ell besá, ab sos llabis humits y poruchs, las blanques mans d'ella.

Y va ésser per'xò, perque s'havia enamorat, per lo que aquella bruixota de cara groga com las casas vellas y de llabis grossos y amples com gran ferida que no vessés sanch, y d'ulls verdosos, va tancarla en aquell castell de parets negres. En ell la va deixar sola, ben sola, en la més alta cambra, prop dels núvols y lluny de la terra; la va deixar en una cambra blanca, ahont cada jorn aixís que'l sol neixia hi cantava l'alosa, y ahont miraculosa má li deixava, sobre una blanca tau-la, blanch menjar... Li deixava entre mitj de magnolias, jessamins, gardenias y blanchs clavells, llet, formatjes, pa sense crosta, clares d'ous... La bruixa volia, desitjava — y'ls seus desitjos eran ordenaments a tot arreu — que'ls ulls d'ella no vegessin res més que cosas blanques; per'xò en la seva cambra no hi va posar mirall, pera qu'ella no's pogués veure ni'ls llabis ni'ls ulls, y va posarli un vestit més blanch que las aubadas, y va lli-

garli's cabells sobre'l clatell ab fils d'or y argent que no's podian ni trencar ni desfer. Y cada vespre aixis que'l sol queya, la mà miraculosa agafava las flors pera que no's marciessin al seu davant y ella no pogués veure'l color groch-fosch de las flors mortas... Els únichs colors que li deixava veure eran els del cel y's de la terra. Y ella mirantsels se passava'l dia y la nit; mirantsels y esperant. Esperava al seu amor, al seu galán, esperava al donzell dels seus ensomnis, al aymat, al desitjat, esperava al donzell de cara bruna que li havia jurat amor, esperava al seu ideal, al deslliurador, al company, al promés, al espós d'ànima, al futur de cos... L'esperava ab fe, com esperava quan era petita, en la nit de reys, la matinada; l'esperava ab amor, creya en ell, confiava en el seu saber, en sa ciencia y sa forsa; confiava en tot ell...

Y mentres ella en el negrench castell esperava al aymat, com mística enamorada espera a Nostra Senyora la Mort, ell, el donzell, l'esperat, l'ansiat, la cercava arreu, de dia y nit, per planas y montanyas, vilas y ciutats, afanyós de trobarla, boig de fatlera... Per palaus y castells, casals y covas, masias y hostals la va cercar... Ün dia la va trobar; era al mitjdia. El cel era núvol y l'ayre trist, boyrós com las baladas del Nort. Ell caminava per una plana inmensa, erma, solitaria, quan vegé un castell de parets negras qu'en el gris del cel ressaltava com burínot sobre roba bruta. Esperansat, al castell s'apropá, y en aquest, en una de las ojivals finestras

colocadas més aprop del cel que de la terra, la vegé a n'ella, a Arcángela, abocada, mirant ab sos ulls la plana inmensa y's núvols sense fi. Ell al véurela, sentí un tan gran plàher, que restá mut; després la va cridar... Van parlar-se tres horas y van contare infinitat de cosas. Però la qüestió no era parlar, sinó fugir, anarsen, deslliurarse. ¿Y cóm ferho? Els cabells d'ella eran llarchs, llarguissims, però estavan lligats y no podian ni rompres ni desferse; el seu vestit era de suau seda, que al sentir-se tivanta's desteixia; y's tronchs de las flors qu'hermosejavan la seva blanca cambra, eran massa febles pera sostenir el seu cos verge... ¿Qué fer? ¿Cóm anarsen? ¿Cóm fugir? Y tots dos, ella dalt del castell y ell a la plana, pensavan cóm ferho, mentres un fret inmens, una glassada enorme, extraordinaria, s'escampava arreu com mala nova. Era un fret horrible, que ficantse dintre'l moll dels ossos, el glassava, y refredava la vermella sanch, y esblaymava la rojor dels llabis y la negror dels ulls. Y en mitj d'aquell fret, y al pensar qu'era impossible fugir, deslliurarse, Arcángela, abocada a la ojival finestra, comensá a plorar desesperadament. Y tant va plorar y tant fret feya, que las sevas llágrimas, glassadas, tot just arribavan a baix, formavan gegantina columna per la que'l aymant, l'amat, l'ansiat, va pujar al castell, deslliurant—nou cavaller Sanct Jordi—a la princesa tancada per una mala bruixa d'ulls verdosos com coure encés, y argentats cabells com claror de lluna.— CLAUDI COMABELLA

BOYRADA DE SETEMBRE

Desde'l pla silenciós
guayto l'ampla serralada:
sa carena verdejant
sobre'l cel dibuixa's clara.
Del fadigat astre rey
la llum rogenca's deixata;
els núvols van invadint
lentament la volta blava;
y, nascuda d'ells potser,
una fumerola blanca,
qu'ab prou feynas s'entrevéu,
corona'l cim més alt de la montanya.

Prompte pren formas y creix,
y esdevenint més opaca,
va corrent d'assí d'allá
y l'alterós turó tapa.
Per las vessants y pels colls
estén sas humidas plantas,

s'entafura pels viarans,
las verdas feixas escala
y tot el serrat cubreix
com, en tempestuosas ayguas,
las desferras del vaixell
colcan la escuma de la negra onada.

A son bes humit y fret
ploran d'angoixa las plantas;
tot estremintse la flor,
sa llampant corola tanca;
l'insecte corre frisós
al antre fosch a encauharse;
l'esperver, baixant rabent,
bat sas silenciosas alas,
y las rocas de granit
ab sas caricias s'amaran
de suhor, com un corcer
ab l'ardida amassona que'l cavalca.

LLUÍS SALVADOR Y SARRÁ

UNA CLEO

(BOSQUEIG D'UNA NOVELA)

VIII

Peró la nova d'un fet escandalós y may vist a Vallfonda s'escampá per la ciutat com un mal vent. Don Joseph Pau Golorons, en *Papitu* Comas, el tinent Rebolledo, la Cleo y un tartaner havian sigut trobats a redós d'una 'pineda, vora la ermita de Santa Eugenia, embriagats y mitj nusos. Heusaquí lo que havia passat.

Un diumenge d'agost, a las sis del mati, pujava arrabal amunt una tartana de quatre assentos. Menava'l cavall el noy Sagristá. —Arri, arri, *Pajaritu!*—cridava.

La tralla petava en sas mans, y molt sovint s'entortolligava per las orelles del cavall, bestia calmosa, enamorada d'un trot curt. Las cortinetas caygudas amagavan l'interior de la tartana, però las xafarderas del arrabal que regavan y escombravan el carrer, al pas de la mateixa obrian uns ulls com unas taronjas. Una d'ellas, més ardida, preguntá al tartaner:—Ep, Sagristá, ¿qué hi portas a dins?—El Sagristá li feu l'ullet y s'enfonzá la gorra fins a las orelles, responnent:—Arri, arri, *Pajaritu!*—

Aviat la tartana surti del arrabal. S'endinzá per un carreró que serpejava entre mitj de dugas parets, altas y emblanquinadas. Els galls cantavan. El cel era blau. Llavors s'alsaren las cortinetas. Dins de la tartana hi seyan don Joseph Pau Golorons, en *Papitu* Comas, en Rebolledo... y la Cleo! Tots tres, en bona amistat y companyia, s'enduyan la ballarina. En *Papitu* era l'autor de la idea.

La ballarina, sense res al cap, ab un vestit d'alpaca blanca, cinturó de xarol y sabatetas rossas, estava més temptadora que may. Sas galdas eran frescas y rosadas, sos ulls bri-

llavan alegres. Qué'n feya de temps que no havia vist el camp d'apropl! Semblava una criatura. Tan sols li desagradavan els companys. Don Joseph era un senyor vell, alt y esprimatxat, ab llargas patillas blancas, sense bigoti y ab el cap pelat. Duya un barret de *jipi-japa*, com els *americanos*, ermilla blanca y calsas de quadrets. En *Papitu* era gras y vermell, ab ulls blaus y sortits, front estret, galdas infladas: era un xich ventrut y curt de cama. Y en Rebolledo era un *moreno*, ab bigoti negre, xato y malcarat: tenia'l geni pintat a la cara. Però al aixecarse las cortinetas, la Cleo vegé al tartaner.—Aquest si qu'es un home!—pensá. Era moreno, prim y esbelt; sota la brusa que'l ventijol inflava, s'endevinavan sos membres ferrenys y alhora elegants. Son rostre de faccions correctas y virils, sense pel y fi com el d'una noya, apareixia adornat per dos xavos que's caragolavan sobre sos polsos. Una piga peluda aprop de sos llabis li donava un aspecte resolt.

La ballarina tenia a son costat a don Joseph: a llur enfront seyan en *Papitu* y en Rebolledo. Don Joseph volia conservar la serietat. En *Papitu* era'l graciós de la colla. Pessigava las rodonas cuixas de la Cleo, volia aixecarli las faldillas. El jove advocat celebrava sas bromas. Don Joseph sentia gelosia. En Rebolledo s'enfadava.

—Aún no es hora, hombre—rondinava frissós.—Acuérdate de que esta chica no es para ti solo.

—Ahónt va, aquest beneyt! Fes com don Joseph! Mira, escolta y calla!

—Vosaltres sou joves—murmurá l'actuari—jo soch vell! En el meu temps vos hauria deixat ab un pam de nas!

—Escolta, Cleo,—digué en *Papitu* seguint la broma—¿qui es el més bon mosso de tots nosaltres?

—Aquest—respongué la ballarina signant al tartaner.

En *Papitu's* mossegá's llabis. En Rebolledo mirá al noy Sagristá ab ayre decidit. Don Joseph abaixá'l cap.

—Ets molt poch amable!—digué en *Papitu* fent veure que plorava.

—Y tu molt bestia—li contestá la Cleo.

Els homes callaren. El noy Sagristá, orgullós, cridava:

—Arri, arri, *Pajaritú!*—

Encant de criadas y de menestralas, no per'xó's sentia menys satisfet d'aytal triomf.

La conversa's feu cada volta més animada. La Cleo reya sense solta. Don Joseph acari-ciava un bot de vi, lligat darrera del carruat-je. En *Papitu* pessigava als pollastres y ju-gava ab un pa de tres lliuras.

La tartana marxava per una carretera asso-leyada. A la dreta s'alsava un turó cubert de ceps y d'oliveras, per hont serpejavan via-ranys polsoços. A la esquerra s'estenia un pla ab dugas arbredas de pollanres: la riera de Vallfonda, mostrant son llit sech y blanqui-nós, se perdia dessota'ls fullatjes de las ar-bredas. Al lluny s'ovirava la ciutat, embol-callada per una boyrina daurada. Al arribar a la creu d'en *Licu*, el noy Sagristá deixá la carretera, tombant per un camí de carro que s'enfilava vers el cim del turó cubert de ceps y d'oliveras, arrán d'un torrent.

Don Joseph tingué por d'estimbarse y bai-xá de la tartana.

Mes al assolir el cim del turó, el tartaner deturá'l cavall avans de baixar la costa, y signant devant seu, digué a n'els de dintre:

—Mirin: ja hi som!—

L'espectacle era grandió. Una cadena de turons ab sos vessants verdejants, formava mitj cercle entorn d'una ermita blanca, om-brejada per pins y xiprers. Fent de march a la ermita y a las negrenas formas dels ar-bres, s'estenia'l mar, blau y lluminós. La costa rocosa, formant calas desiguals y ca-pritxosas, rebia'ls glops suaus de las ayguas que's desfeyan escumejantas contra las es-tretas llencas de sorra daurada y fina, sens arribar may arrán del rocám. El cel era blau com el mar, però d'una blavor menys en-cesa.

La tartana devallá fins a la ermita de San-ta Eugenia. El tartaner aconduhi'l cavall; els ermitans, pagesos vells y aixेरits, ense-nyaren als forasters la capella y'l men-jador. S'encarregaren de coure'l dinar, y havent ja arribat don Joseph, tots cinch devallaren a la platja. Els excursionistas s'ajassaren a redós de las rocas. En *Papitu* abraçá a la Cleo.

—¿Prenguéu un bany?—digué.

—Ja está dit!—respongueren tots, menys don Joseph.

—*Desnúdате, Cleo*—afegi en Rebolledo—*tú la primera.*—

La Cleo, sense respondre un mot, s'alsá de terra. L'ombra de sa esbelta figura s'estengué per demunt del sorral. Comensá a despu-llarse poch a poch. Primer caygué son cin-turó de xarol, després son cos y sas faldillas d'alpaca blanca, més tart son faldelli morat y sa cotilla de vellut groch, adornada ab puntas blancas.

Els quatre homes, ajassats per terra, sem-blavan llimachs arrossegantse entorn dels marbres que trenca la verdor dels vells jar-dins senyorials,

Peró quan la Cleo ab gest superb se tra-gué la blanca y fina camisa, quan las mitjas negras y las sabatas rossas caygueren de-munt de las robas extesas a son devant, el cos de la Cleo perdé poch a poch son encis sensual que's transformá poéticament en una bellesa serena y perfecta. La ballarina fran-cesa esdevenia estatua grega. Estatua viventa, de carns rosadas y tons marbrechs, ab suavitats de vellut, coloracions fugivolas d'ambre y de nacre, la Cleo, embolcallada pel daurat polsim que'l sol escampava arreu, era una evocació helénica, una deesa olim-pica: sas formas ninfals al bes del sol s'ence-nian, y sos peus demanavan un'ara pera enfi-larshi.

—Es Venus!—murmurava don Joseph, que's sentia llatinista després de trenta anys de no haver llegit a Virgili—sols li manca la coro-na de murtra: *Formosæ myrtus Veneri...*—

El sol banyava voluptuosament el cos de la Cleo. El cabell roig semblava de foch, fe-rit pels raigs lluminosos. El dols pessigo-lleig de las alenadas marinas acaronava la estatua grega, fentla estremir suaument. Sas carns se rabejavan en aquell ambient de sol y de frescor, de salabor y de vida.

La Cleo, trepitjant el sorral, se'n aná vora l'aygua. Las onas clapotejavan, humitejant els cayres molsosos de las rocas. El sol cre-mava. El mar, ab son rondineig, tenia quel-cóm de joyós y de bell: pla com un cristall, llis y tranquil, apareixia com un calmos prat blavench, sens abims ni perills. Semblava mentida que aquell lloch transparent ama-gués fondarias insondejables, monstres y avenchs. L'encis frescal de las ayguas atreya. La Cleo s'hi acostá poch a poch, s'ajupí,

mullà sos cabells rojos y s'esmunyi de cop dins de l'aygua. Després emergí son cap ab els cabells esbullats. Al cap de poca estona, el noy Sagristá, en Rebolledo y en *Papitu* nedavan a son entorn. El vell don Joseph se'ls mirava ab tristesa desde la platja.

Els quatre eran bons nedadors. L'aygua escumejava, bullia llensant ruixims irisats, remoguda per la Cleo y sos companys. Després la marxa's feu més lenta.

El noy Sagristá, que s'acostava tant com podia a la Cleo, li digué a cau d'orella:

—Vol venir a la cova dels frares?—

—Anemhi!—li respongué la ballarina.

Avansaren abdós, però prompte en *Papitu* y en Rebolledo'ls assoliren.

A redós d'un promontori van ovirar un estret camí, entre rocas graníticas, ahont hi niavan cranchs y pops. Ab aygua a genoll els quatre varen seguir el viarany. L'aygua mimvava al aproparse la cova.

Mentres tant, al peu de la ermita, el vell don Joseph esdevingut llatinista per la gracia de la forma femenina, recitava'ls versos sublimes de Lucreci:

Aeneadum genetrix, hominum diviunque voluptas.

Alma Venus...

A la dreta de la ermita, mirant al mar, sota una pineda, a redós dels raigs del sol, els excursionistas dinavan ab gran gatzara. L'abundor del vi's reflectia sobre'ls frostres encesos. La Cleo, mitj despullada, reya sense solta. A la fi caygué d'espatllas y quedá adormida. Don Joseph, en cos de camisa, s'ajassá, roncant, a son costat. En *Papitu*, barbotejant *couplets* francesos y mastegant un tros de cigarro, s'abrassá ab el tartaner. En Rebolledo fent tantinas buydá'l bot de vi sobre la Cleo, que no's despertá. Son rostre vermell rebia placévol el vi, que lliscava entre sos cabells, s'esmunyia pèr son coll satinat, tacant els blanchs vestits y la daurada grogor de la cotilla.

Aixís que'l tinent hagué buydat el bot, ab ayre satisfet, rompé un porró ple d'ayguardent contra una roca. Després va caure vora la Cleo y s'abrassá ab una de las sevas camas.

Quan els ermitans, a entrada de fosch, trobant extranya la tardansa dels senyors de

Vallfonda, van baixar a la platja, s'horroritzaren devant d'aytal disbauxa. Y'ls héroes de la festa hagueren de passar la nit al ras, al peu de la ermita. A trench d'aua tornaren a Vallfonda. Però'ls ermitans van escampar la noticia. A las dotze del mati tothom sabia'l fet.

(Acabaré.)

OBSERVACIONS SOBRE LA VIDA MODERNA (1)

APUNTES PERA UN LLIBRE QUE NO SURTIRÁ MAY

XXI Y ULTIM

A TALL D'EPÍLECH

Video meliora, proboque deteriora sequor.

Aquesta sentència tan depressiva pera la humanitat, que molt sovint veuréu estampada en llibres y diaris, es essencialment sofistica. No recordo quin filosof la va enunciar. Lo cert es que s'accepta, si no com a justificant, com a excusa dels actes humans. *L'home es feble, y veyent el camí mellor, segueix el pitjor.* La mateixa iglesia, d'acort ab ella, perdona'ls pecats. Y no obstant, no solzament es sofistica, sinó qu'es tonta. Examinemla per parts. *Veig lo mellor.* ¿Què es lo mellor? Heusaquí'l problema. Lo mellor no esres. En absolut, lo mellor no existeix; ni tan sols la veritat absoluta existeix; sols n'hi há de relatives, sols relativament existeix lo mellor. Una veritat pera molts, pera tots, pot no esserho pera mi; lo mellor pera molts, pera tots, pot ésser lo pitjor pera mi. De manera qu'en tot cas, sols podriam acceptar la premissa modificada aixís: *Veig lo mellor en general*, es a dir, lo mellor teòricament, lo mellor pera la majoria. Examiném ara la se-

(1) Végínse'ls números 107, 108, 112, 113, 120, 126, 130, 131, 132, 133, 136, 152, 155, 183, 185, 186 y 187 de JOVENTUT.

gonal part: *peró segueixo lo pitjor*. Tampoch lo pitjor existeix en absolut; lo qu'es pitjor pera tots, pot ésser lo mellor pera mi. El raonament — clar com l'aygua — es el mateix d'avans. De manera que la segona part també la tindriam de modificar aixís: *peró segueixo lo pitjor en general*. Y la sentència queda transformada en lo següent: *Veig lo mellor en general, però segueixo lo pitjor en general*. Aixís transformada, pot acceptarse a ulls cluchs; però la veritat axiomàtica enunciada pel filosof queda destruhida. No, no hi ha ningú que, veyent lo mellor pera ell, segueixi lo pitjor pera ell. L'home pot tenir la serenitat suficient pera comprendre que hi há camins genéricament mellors, però sols un imbècil podrà seguirlos si comprén que pera ell aqueixos camins son els pitjors; y per aixó, ab tot y véureho en segueix uns altres que pera ell serán els mellors ab tot y reconeix que pera'ls demés no ho son.

Il secreto di esser felice encara no l'ha trobat seriament ningú; y'l secret de lo mellor tampoch. En cambi, deixant de banda als imbècils, tots sabem en cada cas concret lo que'ns convé més, lo qu'es mellor pera nosaltres. Y'ns esforcem pera obtenirho sigui o no sigui bo pera'ls demés. No es que deixem lo bo per lo dolent, sinó que deixem lo bo pels altres y dolent pera nosaltres y'ns quedem ab lo bo pera nosaltres y dolent pera ells. De lo qual ne resulta que aquella sentència, interpretada ab criteri individualista y racional, lluny de demostrar la feblesa humana, es signe evident de son esperit d'indpendencia, y de la virtualitat del instint humá que'ns porta, arribat el cas, a fer lo contrari de lo que fariam si'ns haguessim de regir pels preceptes y máximas dels monopolisadors de la veritat, de la bellesa, de la bondat, de la justícia, de la fe... etc.

Tot aixó es tan evident, que no necessita demostració.

Y no obstant, pràcticament, s'abusa tant d'aquell aforisme y del argumentació capciosa que'l fa bo, que no puch estarme d'insistir encara qu'en terreny menys abstracte.

Me concretaré a un sol cas; el més gráfich: Un escriptor exposa oralment o per escrit sas ideas al públich, a la humanitat en general o a un núcleu en particular. Suposém que sigui un sabí, desapassionat y altruista;

es clar que al exposarlas ho farà generosament tenint en compte'l bé del conjunt, de la humanitat o dels núcleus, y no tractarà de imposarlas com a bonas en absolut pera tot-hóm y en tots els casos. Donchs bé: las dugas objeccions—qu'en el fons son una sola—que se li fan, son las següents: «Aquestas teorías son molt bonicas, però pràcticament son irrealisables.» «Vos mateix al trobarvos en contacte ab la realitat, obréu molt diferentment». Ab aixó n'hi há prou pera reduhir a pols tota l'obra d'un pensador! ¿Qué ha passat? Que aquell sabí no ha sigut comprés; que la multitut es estúpida. Ell no las donava pas com a mellors en absolut las sevas ideas, ni tan sols tractava de que sas teorías se portessin per tots e immediatament a la pràctica; ell sols las enuncitava pera que quiscún las medités, las sospesés y las acceptés si las creya bonas, prescindint de la realitat actual pera sols tenirne en compte un'altra de futura, prescindint de las exigencias de la vida material y de las diferents circumstancias individuals. Res hi val, n'hi há prou ab que un papanatas qualsevol vos digui «bé si, però aixó es utopia» o «ell pot dir lo que vulgui, però pràcticament ell mateix no fa lo que predica», pera que tota l'obra del pensador se'n vingui per terra; sense tenir en compte que si aquelles ideas s'acceptessin o al menys se discutissin en son verdader terreny, podrian fructificar y extendres, podrian — com a pesar de tot aixís succeeix encara que lentament—fer poch a poch una revolució moral que preparés el terreny pera un dia ferne una de radical y positiva.

Exemples:

Se vos predica l'amor lliure, y vos espan-téu. Se vos demostra filosófica e històricament que la humanitat caminant envers sa perfecció tendeix a la desaparició del matrimoni y fins de la familia tal com avuy s'entenen, pera donar lloch a un amor més ample y espontani y a una solidaritat més universal, y cridéu tot seguit: «Bé, si; però tu't casas, tu estimas a la teva mare y als teus fills». Imbècils! Si no se os diu pas que no os caséu y que no estiméu a la familia: lo que se os diu es qu'escoltéu las ideas y'l raonament, que no os hi fixéu en qui las diu ni si son actualment viables, sinó que las meditéu, y si las trobéu, teóricament al

menys, bonas, que las acceptéu y las propaguéu; qu'ellas farán son camí y quan hagin arrelat prou, ja ho veuréu si será fácil posarlas en práctica.

Se vos diu y se vos demostra filosòfica e històricament que l'estat de irreligió es pera l'home l'estat perfecte, y contestéu: «Bé, si; però tu vas a missa.»

Se vos diu y se vos demostra que'l militarisme es una gran plaga social y una de las primeras causas del endarreriment dels pobles, y contestéu: «Bé, si; però tu saludas als militars.»

Se vos predica y demostra que la propietat vinculada es una injustícia, y contestéu: «Bé, si; però tu no donas pas lo que tens.»

Se vos diu que tot govern es tirania, tota autoritat despotisme y tota llei arbitrariedad, y contestéu: «Bé, si; però tu t'amparas ab las lleys, ab las autoritats y'ls governs.»

Y aixis per l'estil.

Jo recordo qu'en certa ocasió un amich meu d'idees avensadas, va vestir-se de frach per assistir a un espectacle. Lo qual li va valer una carta anònima d'un llegidor seu, en que li deya poch més o menys lo següent: (1) «¿Cóm s'explica que vosté, demòcrata radical y casi bé anarquista, que tant se preocupa de desterrar las convencions, se disfressi ab frach, corbata blanca y botas de xarol, en lloch d'anar vestit ab senzillesa? Obrant vosté aixis, ¿quin cas podrém ferne de las sevas prédicas?»

«Tonto —li hauria dit jo:—n'has de fer el cas que las prédicas en si mereixen. Si son bonas y t'agradan, acceptalas; si no déixalas; però no t'hi fiquis en els actes particulars del autor, perque aquests poden obehir a circumstancias casuísticas que tu no tens dret a sospesar. Per exemple, al meu amich podia convenirli saber si tu eras o no un tonto, y sabent que't trobaria allí, volia posarte a proba. O bé volia conquistar a una xicota que sense frach no hauria pogut lograr, o bé va tenir el capritxo de disfressarse, o bé volia treure la roba a orejarse pera que no

s'arnés, etc... Tot lo qual no té res que veure ab sas teorías sobre la indumentaria.»

Aixó de que s'ha de predicar ab l'exemple es una gran aberració, es una de las tantas veritats vellas que s'acceptan sense sospesarlas. Será molt útil ferho si aneu a civilisar salvatjes, si voléu edificar a las ovellas d'una iglesia o si tractéu de convence als pobres d'esperit (vulgo llanuts), però no té cap importancia si vos dirigiu a personas de mitjà criteri o solzament qu'estiguin exemptas de tota mena de fanatismes. Aquestas examinarán el valor de vostras idees y de vostre raho-nament, y ab aixó'n tindrán prou. Els metjes ho saben per experiència aixó. Y, aixis, quan se las heuhen ab una criatura o ab un imbécil, pera ferli pendre una medicina li diuhen: «Mira, ¿veus? Jo també'n bech.» Y ho fan. En cambi pera'ls demés s'acontentan ab receptor.

Si, es necessari acabar d'un cop ab aquesta ridícula preocupació, que fa més mal que pedra seca. La idea més generosa, el concepte més enlayrat, la veritat més potentia, las teorías més altruistas, troban pera obrirse pas, casi bé sempre, aqueix obstacle insuperable que sistemàticament hi oposan els tontos y'ls fanàtics. Desacreditant al autor o demostrant—ab bona o mala fe—que's contradiu, encara que sols sigui aparentment, se destrueix d'un cop tot un edifici moral qu'en si mateix seria d'una resistència extraordinaria.

Jo insisteixo sobre aquest punt perque crech qu'es d'importancia capitalíssima. Y perque veig, en aqueixa innoble manera de combatre, un atac directe a la individualitat dels escriptors, que deu ésser cosa sagrada. Jo crech que ningú té dret a imposar las sevas idees més que ab la sola forza de la rahó, però crech també que ningú té dret a destruhirlas valentse de la mala fe.

(1) Com se compendrà, la carta era tan tonta, que sols ens va fer riure y ni tan sols l'ha conservada'l meu amich. Mes si ni l'autor ni la carta tenen importancia, el fet ne té molta, puig demostra que'l món dels pobres d'esperit es molt gran.

NOVAS

La tristament memorable data del 14 de setembre de 1714 ha sigut solemnizada enguany pel Catalanisme ab varias vetlladas necrológicas celebradas per diferentes entitats, com l'«Associació Catalanista del Poble Sech», l'«Aplech Catalanista», l'«Agrupació de Propaganda Catalanista», «L'Eura», «Catalunya y Avant», l'«Associació Popular Catalanista», el «Centre Autonomista Fivaller», el «Centre Catalanista Graciench», etc., etcétera, prenenthi part socis de las mateixas entitats y oradors d'altras societats de carácter autonomista tan fraternalment unidas ab nosaltres com «Catalunya Federal». Totas se vegeren concorregudas per extraordinaria concurrencia qu aplaudi'ls conceptes patriòtics, vibrants d'indignació, dels apòstols y'ls poetes del Catalanisme, que no descansan en sa justa propaganda, engroixida d'any en any per nous estols d'adeptes.

La causa de la nacionalitat catalana, que brega per la restauració de las llibertats perdudas en 1714, es avuy una causa ben viva. Las corrents modernas, l'esperit particularista més avensat, al servey de la causa de nostras tradicions y de nostra historia, fan que aquesta causa de justícia hagi també esdevingut causa de progrés, del que n'están més penetrats cada dia'l catalans conscients. Si algun cop aquesta causa sembla atuhida, novas vexacions del centre venen a despertar-la y enrobustirla, com succehi ara fa dos anys, el mateix dia 11 de setembre, al ésser empresonats trenta dignes catalans per haver volgut honrar la memoria d'en Rafel de Casanova, mort pel bé de la patria.

Enguany els delegats del centre, ab criteri més clar que'l funest Socias, no han comés barrabassada semblant, donchs s'han guardat bé prou de fer cap mena de coacció als catalans que, ab permis o sense permis legal, han volgut honrar al fill benemérit de la patria. Aixís, quan una comissió de la entitat «La Reixa» aná a dipositar una corona de llorer a la estatua d'en Casanova, ja altres catalans entusiastas l'havían enramada sens haver sigut inquietats pels enemichs insidiosos de las causas grans. Més val aixís.

A l'«Agrupació de Propaganda Catalanista», a la delegació de la «Lliga Regionalista de la Barceloneta», al «Orteó Catalá», al «Collegi de Sant Jordi», a l'«Associació Catalanista del Poble Sech», al «Centre Catalunya» de Sant Martí de Provensals, y a la *Unió Catalanista*, hi onejaren tot el dia grans banderas barradas. La que's veyá als balcons de la *Unió* era la de las donas catalanas, estant cubert son artistich remat ab grossas glassas negras. La gent s'aturava a admirarla, essent molts els que ab respecte's descubrian devant d'ella.

La *Unió Catalanista* segueix sa tasca de sana propaganda autonomista per tot Catalunya. Al *meeting* que ab gran entusiasme's celebrá a Guissona'l dia 8 del corrent, ha succehit el *meeting* de Castellar del Vallès, que tingué lloch el passat diumenge dia 13 y que resultá un acte grandios. En ell feren us de la paraula'ls senyors següents: el president de la «Lliga Popular Catalanista de Castellar», que dirigi una afectuosa salutació a la *Unió* avans de cedir la presidència a en Joseph M.ª Roca; el senyor Vergés, secretari de dita entitat, que ressenyá'ls treballs realitzats per la mateixa y explicá lo necessarias qu'eran a aquella població las tasques d'una societat semblant; el senyor Galcerán, qu'exposá'l sens fi d'agravis que del centre del Estat espanyol té rebuts Catalunya desde la mort de Jaume'l Desdixat, remarcant l'esperit lliberal y progressiu dels catalans; el senyor Gubern, en nom de la «Lliga de Catalunya», que feu gala d'un catalanisme radicalíssim exposant la confiança que li inspira la vitalitat d'aquest poble individualista per excelencia; el senyor Marlet, en nom de la «Joventut Catalanista» de Sabadell, que analisá las Bases de Manresa, especialment la que tracta del servey voluntari; el senyor Bonhóm, en nom del «Centre Catalunya» de Sant Martí de Provensals, que's dolgué de que'ls obrers, en comptes d'unir sos esforços als que trevallen per Catalunya, s'ajuntin ab els vivedors de la politica enemichs de nostra terra, que'ls predican llibertats mentideras y tiránicas explotant sa bona fe y fomentant sa ignorancia; nostre company Trinitat Monegal, que combaté las *panaceas* universals de monarquia y república, llochs comuns de nostres polítics, fórmulas manadas retirar devant de las aspiracions lliberalíssimas que'l Catalanisme ha aportat y que la sociologia ajuda a suministrar al home modern, a pesar de las prédicas regressivas de republicans y socialistas, aferrats tots a la forma, a lo convencional, a lo tiránich y antihumá, com per exemple'l militarisme; el senyor Martí y Juliá, que probá lo eminentment democrátich y conforme a naturalesa qu'es el Catalanisme, comparant nostre programa ab els dels partits polítics que tant trevallen pera embrutir al poble; el senyor Folguera y Durán, qu'explicá y feu veure com el Catalanisme no es cap utopia y com es possible y necessari que triomfi dintre d'Espanya, com altres pobles han sapigut fer triomfar causas semblants en el si de poderosos estats europeus; y finalment el president de la *Unió Catalanista* senyor Roca, que al exposar ab tota enteresa y radicalisme l'esperit qu'anima a la *Unió*, digué qu'era precis mantenirlo sempre igual pera poder bastir sobre nostras Bases el casal de la nacionalitat catalana. Exhortá als fills de Castellar a que s'inspiressin en preclar's exemples de patriotisme de sos antenats, y'ls

senyalà la obligació que tenen de defensar la llibertat de Catalunya.

Tots els oradors foren aplaudits, y alguns d'ells ovacionats en distintes ocasions per la gran gentada qu'havia assistit al *meeting* y que ab entusiasme comentava lo qu'en ell se digué. Creyem que aquest acte serà, sense cap mena de dubte, altament profitós pera la causa catalanista en aquella comarca, ahont no trigarà a granar la bona llevor sembrada.

La Junta Permanent, fentse ressó del desitj de molts de nostres companys, de que's fes un distintiu especial pera'ls adictes a la *Unió*, acordà temps endarrera la reproducció d'un model que fou presentat a la dita Junta, encarregantne una gran partida a una important casa de Nova-York.

Avuy podem anunciar que's troban ja en camí y's posarán a la venda a darrers del mes que som.

Dits distintius son una reproducció en miniatura de la hermosa bandera de la *Unió Catalanista*, en colors e imitant esmalt; son de forma circular llegintse al voltant «*Unió Catalanista*», y serán utilisables pera portar al trau del gech y com agulla de pit pera las senyoras, lo que fa creure que todas las que ompliren las llistas de suscripció pera fer present de la bandera a la *Unió*, n'adquiriran com a recort de sa generosa ofrena.

El preu reduhit a que podrán expendre's, farà segurament que's popularisi per tot Catalunya l'us de aquest distintiu.

Lo Camp de Tarragona, estimat company nostre de Catalanisme, ocupantse del *meeting* federal celebrat el dia 6 en dita ciutat, el calificà de *meeting de controversia* per la discrepancia de criteris que s'hi reflexà, sobre tot al tractarse de las relacions que deuen o no deuen existir entre federals y republicans unitaris.

En aquest punt *Lo Camp de Tarragona* fa'ls honors deguts a n'en Vallés y Ribot, com se pot veure pels paragrafs que transcrivim:

Lo patró que'n podríam dir unionista a *outrance*, mantingut pels senyors Esteve, Ferrando, Anglés (1) y algún altre, y concretat ab la frase d'en Vallés y Ribot (2) al dir *que'ls federals aniran ab los demés republicans encara que aquests no'ls vulguin*, no's compaginava pas ab los encertats atachs qu'en Rovira, Salvatella (3), Juli y Gironella, dirigiren als republicans unitaris, tant en lo que's relaciona ab la insensata conducta dels darrers quan las guerras colonials, com en lo que's refereix a l'actual moviment revolucionari sense direcció ni finalitat práctica, que preconisan los

Lerroux, Blasco Ibáñez y demés comparsas del republicanisme espanyol.

En los primers s'hi ovrà un decidit propòsit d'anteposar la República, la qüestió de forma, a todas las demés qüestions, obehint probablement a las indicacions rebudas del Centre, com ho fan pensar los elogis que alguns d'ells dirigiren a n'en Salmerón, tan enemich ara y sempre del sistema federatiu y tan enamorat del centralisme absorbent y despòtich. En cambi, en el segon grupo d'oradors s'hi manifestà una fonda convicció autonomista, professada ab sinceritat (1) y proclamada ab valentia que no bastaren a deturar en alguns moments los avisos y recomanacions de la presidencia, *assustada tal volta de que las notas radicals dadas en aquest sentit fossin las més aplaudidas per la concurrencia*.

Per aixó resultà difícil, casi impossible, la tasca de resumir que s'imposà en Vallés y Ribot, y per aixó també pocas vegadas haurà estat més insegur y poch felis lo diputat federal per Barcelona. Fou lo seu discurs un seguit balanseig: elogià a Salmerón, fuhetejà als governs centralistas, afalagà als republicans unitaris ab frases tan humiliants com las que avans hem citat, proclamà la diferencia de rassas que conviuen dintre del Estat espanyol... pera acabar dihent que s'ha d'anar a las eleccions municipals procurant la major armonia entre tots los republicans.

Difícil serà que aquesta armonia's consegueixi si's celebran *gayres meetings* com lo del passat diumenge, en lo que tan palesa mostra's donà de la fonda divergencia que regna en lo sí del partit federal català, si bé, parlant ab franquesa, la esmentada divergencia es més ficticia que real, puig la massa — al menys aquí — se demostra cada dia més convensudament utonomista.

Ab lo qual proba, aquella *massa*, que va deixant d'ésserho, y que dels comparsas esmentats, Lerroux, Blasco Ibáñez, etc., no'n fa més cas del que's mereixen; com tampoch deurà ferne del senyor Vallés y Ribot, que'l titol de comparsa se'l té guanyat en politica tan a pols com qualsevol atleta de circo.

Tenim en nostras ayguas la esquadra inglesa del Mediterrà.

Devant de la robustesa fisica de sos tripulants, devant del poder moral y material que representan aquells formidables aparells de guerra, la gent queda bocabadada d'admiració, las autoritats els obsequian ab festas y excursions, y'ls inglesos brindan per Espanya, y'ls espanyols per Inglaterra. Ens apar veure de brasset per un moment un andalus y un esparlà.

Lo trist es que aqueixa gran Inglaterra, quina organissació politica es exemplar, donchs a ella deu son gran poderiu, hagi de tenir encara, y tingui cada dia més, son apoy en la forsa, y que, nació colonisadora per excelencia, sigui també estat absorbent de pobles y rassas que comptan ab historia y personalitat ètnica ben definidas. També Inglaterra s'apoya en vellas convencions e injusticias: però creu en la llei del fort y la practica, y en aixó es lògica.

(1) Se comprén, porque als unitaris deu l'Anglés l'ésser diputat.

(2) Idem, idem.

(3) Era ahir qu'en Salvatella no refusava la unió ab els unitaris, y será demà que hi tornarà. La qüestió es fer la balansa ab en Vallés quan convingui.

(1) ¿Per tots o sols per alguns?

Quin contrast veure'ls tripulants de sas esquadras, tots voluntaris, ben menjats, ben tractats, respirant salut y bonhomia, y veure els nostres tristos soldats, subjectes al servey per la llei de la fam, esgroguehits, y, si han anat a la guerra, *acreedors* del estat enemich del individu! Uns ab cara de captaire, altres ab cara de pinxo barato...

Per aixó no hi há'l servey voluntari a Espanya. ¿Qui'l servirà a un estat qu'exigeix la sanch de sos súbdits y ni las caixaladas els sab pagar com cal? Sols els ganduls, els inútils, els que buscan la perduda: en una paraula, el rebutj.

Y per aixó'ls catalans volém formar un poble digne, y fort, y que ab el rebutj may s'hi hagi de confondre.

Si'ls inglesos han comparat nostra ciutat ab altres del litoral espanyol, ja haurán pogut adonarse de que hi há un xich de diferencia.

El centre catalanista republicà «Nova Cathalonia» ha endressat als catalans un manifest que'ns sembla en tots sentits notable, y que reproduhim en sa major part sentint no disposar d'espai pera publicarlo sencer com desitjariam, ben segurs d'agradar a nostres llegidors, que, de totes maneres, veurán ab gust els següents paràgrafs del dit document:

Som catalanistas y som republicans.

Som catalanistas porque catalana es la sanch de las nostras venas y ella'ns dona potèntissims anhels de llibertat, de tota la llibertat pera'ls homes y pera'ls pobles que tan sols pot gaudirse dintre una perfecta y armónica autonomia individual y col·lectiva; som catalanistas porque sentim en nosaltres la positiva existencia de la nacionalitat catalana y desitjem lo reconeixement ben manifest y general del seu dret a la vida; rebutjem de sobre d'ella tota tirania, aixís com no volém estendre son domini envers altres pobles y altres rasses, com no sigui'l de la exemplaritat de sa major altesa moral.

Som republicans porque es aquesta forma de govern propia dels pobles lliures, única compatible ab la autonomia, única que la garanteix, posant a individus y a col·lectivitats a cubert dels abusos d'una sobirania falsament delegada; som republicans porque'l sentiment de la dignitat humana nos refusa'l reconeixement de qualsevol poder que no tinga sas arrels en nostre propi dret y deixi d'ésser un expandiment de nostra mateixa personalitat.

Mes, dintre del catalanisme, trevallarem pera que la nació catalana, al organitzar-se autòmicament, esborri de las Bases de Manresa tot quant pugui ésser un obstacle pera l'exercici de la llibertat. Aixís, en l'ordre religiós volém que un respecte sagrat vetlli sobre las conciencias, deslliurantas de tota opressió, sigui del color que's vulgui, per medi de la natural y digníssima separació de la Iglesia y del Estat. Respecte al dret del sufragi hem d'esforsarnos pera que, reconeixent los distints ordres de l'autonomia individual y col·lectiva, tinguin sa deguda manifestació y exercici en un sistema mixte de sufragi universal y col·lectiu, a fi de que tota mena d'interessos vinguin fermament garantits en cada un dels organismes legislatius y administratius de la nacionalitat catalana. Qualsevol sistema

exclusivista deixa desatés algún ordre de la vida humana, y ja es ben sabut que lo que s'allunya de la realitat, fereix alguna forma del dret y es origen d'indubtables y il·lógicas perturbacions socials.

Després d'exposar nostras arreladas conviccions autonomistas, ¿haurém d'afegir que dintre la forma de govern republicana no podém acceptar ni comprendre altra organització que la puntualizada pel venerable apóstol del federalisme D. Francisco Pi y Margall? No ens caldrá pas ferho, porque l'autonomia y la federació no son possibles una sense l'altra; no ho farem tampoch, porque en lo poble català no hi sabém trobar conviccions republicanas que no portin un abundós llevat federalista, malgrat las desviacions momentànies del esperit públich y'ls moviments convulsionaris determinats per apóstols de ben dubtosos ideals. Aymants dels nostres drets y dels drets de Catalunya, no podém anar de costat ab qui, mogut d'un afany uniformista, comensa per negarlos y'ns posa devant dels ulls la trista visió d'una república montada sobre'l patró de las vellas monarquias, tan absorbent, tan autocrática y tan il·lógica com ellas mateixas, de las quals únicament ha de diferenciarse per la desvinculació del poder suprem, mes no pel veritable concepte del dret ni pel cambi radicalíssim y fondo del rodatje polítich y administratiu; gelosos de la nostra dignitat, ni podém acceptar una república vinguda de *real ordre*, ni portada sobre las puntas de las bayonetas, mellors pera reforzar los grillons de tota mena d'esclavajtes que pera la glorificació de la llibertat humana; conseqüents fermíssims en nostras conviccions, hem d'allunyarnos ab fàstich de tothom que, teórica o prácticament y ab qualsevol excusa, deixi de banda'ls principis incommovibles del autonomisme y de la federació.

A la *lluyta pera la existencia*, fórmula sens entranyas de la moderna economia, hem d'oposarhi resoltament l'universal *dret a la vida* que porta com a complement en lo sí de la humanitat lo suprem *dever* de vetllar pera que tota existencia humana trobi son més ample desenrotll.

En nom de las víctimas sens nombre que causan los trusts y'ls agabelladors, y demés brutalitats del capitalisme, exigirem l'estricta cumpliment d'aquest *dever* social; en nom dels febles y dels humils, aixecarem nostra ferma protesta, abominant de las variadíssimas formas de la explotació humana.

Mes, com que las obras negativas de la rancunia no son sólidas y de durada, en lloch d'empènyer als febles pel camí de la desesperació, los ajudarem en la tasca del seu deslliurament d'un modo práctic, positiu y atemperat a justicia: per son propi esforç, per obra de son propi treball, digna y hermosa.

Que vagi l'obrer a la conquesta de la propietat, treballant pera ell mateix y juntant federativament sos esforços autònomicos, pera fer més extensa y més intensa la seva acció; que no demani ni exigeixi als altres lo que té a las sevas mans, lo que dretament y d'un modo honrosíssim pot portarlo al cumpliment de sas aspiracions d'home perfectament lliure. Las *cooperativas de consúm y de producció* farán entrar al proletariat en possessió plena dels fruyts del treball y de las eynas y medis de realisar-lo, com ho proban d'un modo admirable los resultats que la classe obrera d'Inglaterra ha obtingut y que tan grandiosos horitzons están obrint pera un jorn molt proper.

Autonomia de la vida humana *federació* de vidas autònomicas y lliures: aquesta ha d'ésser la fórmula de las societats futures.

Forem invitats el passat difluns a la inauguració de la *Maison Dorée*, restaurant que a la plassa de Catalunya han obert els germans Pompidor, en qual decoració hi han col·laborat els artistes senyors Vancells, Urgell (fill), Rius, Gual, Riquer y Ferrater. Ens satisfieren els plafons d'en Riquer y'ls d'en Ferrater per lo fresch de la entonació, el d'en Gual, que té una forsa de color, un ambient y un ayre especials, y'ls de l'Urgell (fill) que mostran la frescor y la gracia dels Wateau, adaptats a la nostra manera de sentir, es a dir, més abocetats y més impressionistes.

La il·luminació està ben entesa, encara que un xich pàlida de tons.

L'estil general es Lluís XV, tal volta més propi de *boudoirs* que de restaurants, als que tant els hi escáu l'estil *flamench del Renaixement*, o bé Renaixement de qualsevulla nació: època en que's donà a l'alimentació la deguda importància, ressucitantse l'antiguitat pagana y reaccionant la Vida contra'ls dejunis y la mala alimentació dels cristians. Així veyém que'ls grans restaurants d'Europa son d'aquest estil. Però això no vol dir que'l que han obert aquí'ls senyors Pompidor no estigui bé.

L'arquitecte director de las obras ha sigut don August Font, que tant havia acreditat ja son bon gust en obras anteriors.

El *lunch* d'inauguració fou esplèndid. El *champagne* fou bo y servit en abundància. Els *fiambres* estavan molt ben fets, y'ls cuyners mereixen ésser felicitats.

No tot han d'ésser festes de senyors cursis las que al estiu se celebren pels hermosos y tipichs pobles de Catalunya *afavorits* per colonia estiuhenca... o *veraniega*, com vulguin. Enguany la festa major de Viladrau ha sigut ennoblida ab una bella nota artística, y aquella colonia estiuhenca s'ha honorat a si mateixa al rendir culte al art en el temple que al art mellor li escáu, o sia en plena naturalesa.

En mitj d'un bosch centenari, propietat de don Ramon Bofill que'l cedi gustosíssim, tinent per fons las crestes del Montseny y per llum la del sol que's filtrava per las clarianas, el «Teatre Intim» que dirigeix en Gual ha interpretat, entre flayres boscanas y canturies d'aucells, la immortal tragedia de Goethe *Ifigenia a Taurida*, traduïda al català y ja representada anys endarrera en els jardins del laberinte del marquès d'Alfarràs.

L'efecte estètic en aquell bellíssim escenari de las Guillerias ha sigut superb, quedant captivats tots els que dels encontorns de Viladrau y de Barcelona hi havian acudit cercant emocions d'art ben puras. La interpretació ha resultat excelent, havent sigut molt aplaudit el primer actor senyor Giménez, que tant de bé ha fet al «Teatre Intim»

no negantli may son desinteressat concurs ab tot y ésser el senyor Giménez actor de professió. Els demés, o sian la senyoreta Cazorla, en Gual, en Puiggari y nostre company Pujol, foren també aplaudidíssims.

Sembla que pera l'estiu proxim se preparan a Viladrau importants espectacles artístichs d'indole semblant. Ho celebrariam per lo molt qu'ells contribuïxen a la educació del sentiment popular.

En la conferencia donada'l 10 del corrent a «Catalunya Federal», el senyor Rovira y Virgili combaté l'actual agitació republicana unitària, ab sos baladreigs y efectismes fomentats també pels falsos federals. De la interessant disertació del senyor Rovira's dedueix que aqueixa agitació s'extingirà aviat, ensemps qu'arrelaran més cada dia las doctrinas autonomistas en nostre poble.

Publicacions rebudas:

L'Escanya-pobres, estudi d'una passió per Narcís Oller. La «Biblioteca Popular de «L'Avenç», que tan bons serveys ve fent a la pública cultura al donar a llum, en condicions ben econòmiques y atrayentas, las mellors obras de nostre renaixement literari y diverses traduccions del extranger, ha publicat la tercera edició de la exquisida noveleta *L'Escanya-pobres*, una de las primeras qu'escrigué en Narcís Oller, y tal volta la més perfecta, ja que no la de més volada de quantas han eixit de sa reputada ploma. En molts passatjes d'aquesta obra hi té l'Oller tochs de mestre, encara que l'ànima artística, la intensitat del temperament, no'ls mostri aquí l'autor en major ni en menor grau qu'en la majoria de sas obras realistas. S'ha de remarcar la justesa ab que l'Oller conreuhá aquest género en la novela catalana en uns temps en qu'eran molts menys qu'ara els qu'en català escrivian. Més que com a psicòlech, com a narrador, páginas escrigué l'Oller en *L'Escanya-pobres* que no'ns estariam de compararlas ab altrás d'en Pin y Soler, en Vilanova, en Pons y Massaveu, y, més modernament d'en Ruyra, en Victor Català, en Massó y Torrent y en Pous y Pagés. Aquesta obra forma'l volum onzè de dita biblioteca, que's ven com tots a 50 cèntims.

Cosas del avi, poesias humorísticas per L'Avi Riera. Pertanyen al género lleuger, desprovehit per complet de tota condició literaria, y resultan moltes d'ellas veritables estrabots, essent encertadas algunas voltas las notas cómica y agre-dolsa, per las pocas pretensions y la ingenuïtat ab que las tracta l'autor, qui ja reconeix la falta d'altras qualitats en el prolech de sa obreta. Preu d'aquesta, 2 rals.